

Maya Ivanova

(Cyrilo-Methodian Research Centre, Bulgarian Academy of Sciences)

The Known and Unknown Archive Heritage of Academician Petar Dinekov

Abstract: This article presents previously unknown documentary material from the personal archive of Academician Petar Dinekov stored at the Central State Archives in Sofia. It consists primarily of letters to Petar Dinekov by Polish scholars and intellectuals from different fields in the humanities: academics, writers, translators, publishers, editors. In their capacity as representatives of different cultural institutions, they maintained both personal and formal correspondence with the Bulgarian scholar in the period between the 1930s and the 1990s. This previously unknown epistolary archive heritage is an integral part of Petar Dinekov's personal archive 1987K, inv. 1, and is to be added as inv. 2.

Keywords: Petar Dinekov, 20th century, documentary archive heritage, correspondence

Мая Иванова

(България, София, Кирило-Методиевски научен център при Българската академия на науките)

Познатото и непознатото архивно наследство на академик Петър Динеков¹

В края на октомври 2020 се навършиха сто и десет години от рождението на академик Петър Динеков. Макар в последно време да се пише не малко върху оставеното от него архивно и библиотечно наследство, годишнината е добър повод отново да се върнем към темата, към която с настоящето кратко изложение бих искала да добавя и нова информация.

Академик Петър Динеков е имал съзнанието, че трябва да съхрани и остави документалното си наследство във вид, който да не затруднява бъдещия изследовател. Ясна визия е имал и по въпроса къде трябва да бъде депозирано след смъртта му това наследство. Така по негово изрично указание то бива разпределено в три различни институции:

1. Основният му фонд 1987K, оп. 1 се намира в ЦДА²;
2. Библиотеката му е дарена на Народната библиотека „Иван Вазов“ в град Пловдив.
3. Няколко години след смъртта му неговите Дневници са предадени в БИА на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София, фонд 904.

¹ Този текст е резултат от извършено изследване в рамките на проект „Дигитален справочник на Кирило-Методиевското научно наследство“ на Кирило-Методиевския научен център при БАН с финансиране по проекта BG05M2OP001-1.001-0001 за изграждане и развитие на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“.

² По традиция фондовете на академиците и членовете на Българската академия на науките се съхраняват в Научния архив на БАН. Предаването на архивите на акад. Динеков в ЦДА е изключение от правилото (Димчева 2001: 40–43/Dimcheva 2001: 40–43; Дойнов 2010: 276/Doynov 2010: 276).

Не на последно място ще отбележа, че отделни документи, свързани с Петър Динеков, са съхранени в други архиви, институции и частни лица³.

Хронологически най-рано се появиха публикациите, посветени на личната библиотека на П. Динеков (Личната библиотека 1998/*Lichnata biblioteka* 1998; Янакиева, Колева 2001: 44-48/*Yanakiyeva, Koleva* 2001: 44-48). Личният фонд също се превърна в обект на научни проучвания. Първото цялостно изследване по определена тема „Кирилометодиевистиката в личния архив на академик Петър Динеков в ЦДА“, базирано на ф. 1987К, оп. 1 е дисертационният труд на Василена Билярска. Дисертацията за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ е разработена под научното ръководство на проф. Славия Бърлиева и е защитена през 2015 г. в Кирило-Методиевския научен център при БАН (Билярска, 2015/*Bilyarska* 2015). В процеса на работата си върху дисертацията, В. Билярска реализира и публикации, свързани с отделни архивни единици във ф. 1987К, оп. 1 (Билярска 2011: 126-138/*Bilyarska* 2011: 126-138). Обяснило е, че в последните пет години интересът е най-голям към Дневниците, особено след публикуването на части от тях (Дневници, 2015/*Dnevniksi* 2015, Аретов 2016: 105-113/*Aretov* 2016: 105-113, Аретов 2020/*Aretov* 2020). Независимо от публикуването Дневниците и Личният фонд дадоха основа за изследване на литературни теми и контакти от близкото ни културно минало (Белчева 2016/*Belcheva* 2016, Белчева 2017/*Belcheva* 2017).

На фона на това сравнително добре описано архивно наследство, върху което се основават посочените изследвания, „появата“ на голямо количество необработена кореспонденция в личния му фонд 1987К в ЦДА може да се определи като своеобразно културно събитие. За първи път за тази неописана част споменава мимоходом В. Билярска в докторската си дисертация:

Остават все още необработени 7 кашона с допълнително предадени в архива документи на акад. Динеков. В основната си част това е кореспонденция на учения с руски, полски, чешки, немски, френски и други учени, главно по лични въпроси, поздравления по различни поводи и по въпроси на литературата. Сред тях преобладават документите на полски език (Билярска 2015: 355/*Bilyarska* 2015: 355).

В началото на февруари тази година получих достъп до материалите, като предварително няхах точна представа за тяхното съдържание.⁴ Оказа се, че става въпрос за 10 стандартни библиотечни кутии с различни по тип материали: лични документи, ръкописни и машинописни текстове на П. Динеков – в повечето случаи впоследствие публикувани (някои от тях са втори, трети или следващ машинописен вариант на вече известни от оп. 1 текстове), материали, свързани с конференции в чужбина; печатани трудове на чуждестранни учени и др.⁵ Най-ценната част на неописания материал са писмата, адресирани до П. Динеков. Една малка част от тях са от чуждестранни учени (руски, сръбски, немски, италиански и др.). Но числено преобладават писмата, адресирани до П. Динеков от полски учени и интелектуалци от различни хуманитарни направления: учени, писатели, преводачи, издатели, редактори. Те са кореспондирали с българския учен както лично, така и като представители на научните и културни институции, в ко-

³ В различни фондове на Научния архив на БАН; в документацията на Софийския университет, институтите на БАН, с които Динеков е бил професионално свързан; в лични фондове извън страната и особено в Полша.

⁴ За съдействието изказвам голямата си благодарност към председателя на Държавна агенция „Архиви“ доц. Михаил Груев и на Дирекцията на ЦДА – София.

⁵ Трябва да отбележа, че сред материалите няма фотографии – всички налични снимки във личния фонд на П. Динеков са инвентаризирани в оп. 1.

ито са работили: отделните институти на Полската академия на науките във Варшава и нейните филиали в други полски градове; най-големите полски университети (Ягелонския в Краков, Варшавския, Познанския, Торунския); отделни комитети, дружества и славистични комисии; редакции на водещи полски издателства. Впечатляващи са броят на адресантите, броят на писмата, както и периодът, в който тези контакти са били осъществявани – най-ранните от тях са от 1934 г. (когато започва специализацията на младия Динеков във Варшава), последните са от началото на 90-те години на миналия век. На практика това са няколко десетилетия. Голяма част от тези познанства устояват на кардиналните промени, разтърсили на няколко пъти европейския XX в. и в повечето случаи прекъсват поради естествената смърт, а не по други причини. Тук не си поставям за задача да изредя имената на полските адресанти, но ще дам няколко примера, които са показателни. С професорите, при които е слушал лекции през 1934 и 1935 г., Петър Динеков продължава да общува до тяхната смърт. Такъв е случаят с известния литературовед и фолклорист проф. Юлиан Кшижановски (1892–1976), чиито писма са многобройни, последните са вече със съвсем уморен старчески почерк или са писани от съпругата му, а той само ги е подписвал. След смъртта на полския професор епистоларният контакт с фамилията не прекъсва: Динеков регулярно получава писма от съпругата Зофия Кшижановска; пише му и един от синовете на Юлиан Кшижановски – Йежи Кшижановски (1922–2017), професор по полска литература в Държавния университет на Охайо. Подобен е и контактът на П. Динеков с известния палеославист проф. Станислав Слонски (1879–1959) – ръкописни или машинописни, неизменно писмата му завършват с подписа, който може да видим в студентската книжка на младия Динеков. Също тъй дълготраен е контактът с лингвиста проф. Витолд Дорошевски (1899–1976), с проф. Конрад Гурски (1895–1990) – известния текстолог и дългогодишен председател на Издателско-текстологичната комисия към Международния комитет на славистите. По-късно идват следващите поколения слависти и българисти. С част от тях проф. Динеков е свързан като консултант на дисертационните им теми или рецензент на готовите им трудове. Тук ще спомена само имената на Ванда Смоховска-Петрова (1919–2011), Хенрика Чайка (1929), Едвард Можейко (1932), Тереса Домбек-Виргова (1933–1999), Ханна Карпинска (1941), Богдан Крупски (1946–2017). Отделна цяла тема отваря кореспонденцията, водена с културни дейци, писатели и преводачи, имащи специално отношение към България. Така например с дъх на една друга епоха се отличават писмата на проф. Тадеуш Станислав Грабовски (1881–1975) – големия приятел на България, инициатора на Българската анкета по полския въпрос, проведена през 1915–1916 г. С особена топлина се отличават и писмата от артистичното семейство Ана Каменска (1920–1986) и Ян Шпевак (1908–1967) и редица други артистични фигури. Някои от полските имена са почти непознати на българския читател, но, събрани на едно място, писмата дават реална представа за голямото значение на полско-българските контакти в живота на акад. Динеков. Нещо повече – те показват усилията, които българският учен е полагал за поддържането на тези контакти. Част от тях той предава на своите ученици – студенти и аспиранти по стара и възрожденска българска литература, по фолклор, предава им обаче не само перспективни международни контакти, но преди всичко любов към една изключително интересна славянска страна и пиетет към нейната много богата култура.

Непознатото до момента архивно наследство на акад. П. Динеков, най-ценната част от което е епистоларната, е неделима част от неговия архивен фонд 1987К в ЦДА – София. Необходимо е към него да се подходи с методите, които прилагаме към новооткрит първичен изворов материал: сегрегиране, описване, каталогизиране, проучване, анотиране, изработване на помощни апендикси за лични имена, институции, издания и пр. Изключително съм благодарна на ръководството на Държавна агенция „Архиви“ и

на колегите от ЦДА, с чието разрешение и съдействие работя върху структурирането на опис 2 във фонд 1987К. Давам си сметка, че едва след създаването на опис ще дойде истинският живот на този безценен материал. Тогава ще се открие поле за сглобяване на литературната история на полско-българските културни контакти, за съпоставителен и литературен анализ, а защо не и за изследване на епистоларната култура в теоретичен план.

Архивното наследство на акад. Динеков дава още една възможност – да се работи холограмно, т.е. да се търси един факт (събитие, тема) едновременно в съществуващите до момента негови архивни фондове: в описаната част на фонда в ЦДА (оп. 1), в частта, която е в процес на обработка (и която в бъдеще ще се оформи като оп. 2), и в Дневниците в НБКМ. Позволих си да направя един такъв опит, тръгвайки от запазените писма на канадския учен от полски произход Едвард Можейко, и мога да твърдя, че подобна методология води до много интересни резултати и може да бъде приложена в по-нататъшната работа. На практика всеки един адресант на Динеков формира изследователско поле. Убедена съм, че архивното наследство на личност като акад. Петър Динеков заслужава подобно изследователско усилие.

ЛИТЕРАТУРА:

- Аретов 2016: *Аретов, Н.* Георги Цанев и Ефрем Каранфилов в Дневниците на Петър Динеков. – Библиотека, XXIII (LXII), № 1, 105-113 (Aretov 2016: *Aretov, N.* Georgi Tsanev i Efrem Karanfilov v Dnevniksite na Petar Dinekov. – Biblioteka, XXIII (LXII), № 1, 105-113) [on-line] <https://aretov.queenmab.eu/archives/criticism/249-dinekov.html>
- Аретов 2020: *Аретов, Н.* Критичен поглед: Петър Динеков – респектираща фигура в българската култура (Aretov 2020: *Aretov, N.* Kritichen pogled: Petar Dinekov – respektirashta figura v balgarskata kultura) [on-line] <https://въпреки.com/post/631875924803158017/критичен-поглед-петър-динеков-респектираща>
- Белчева 2016: Белчева, Е. Самотен в своето време. Кн. 1, София: Издателство „Бек 21-прес“. (Belcheva 2016: *Belcheva, E.* Samoten v svoeto vreme. Kn. 1, Sofia: Izdatelstvo Vek 21 – Pres) ISBN: 978-619-902-487-4.
- Белчева 2017: *Белчева, Е.* Златорожката връзка (Петър Динеков – Владимир Василев, два портрета в ретро от натура). София: Издателство „Гутенберг“. (Belcheva 2017: *Belcheva, E.* Zlatorozhkata vrazka (Petar Dinekov – Vladimir Vasilev, dva portreta v retro natura). Sofia: Izdatelstvo Gutenberg) ISBN: 978-619-176-105-0.
- Билярска 2011: *Билярска, В.* Непубликувани автобиографични материали на акад. Петър Динеков. – В: Известия на държавните архиви. Кн. 102, 126-138 (Bilyarska 2011: *Bilyarska, V.* Nepublikuvani avtobiografichni materiali na akad. Petar Dinekov. – In: Izvestiya na darzhavnite arhivi. Kn. 102, 126-138).
- Билярска 2015: *Билярска, В.* Кирилометодиевистиката в личния архив на акад. Петър Динеков в ЦДА. Дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ (компютърен набор). (Bilyarska 2015: *Bilyarska, V.* Kirilometodievistikata v lichniya arhiv na akad. Petar Dinekov v TsDA. Disertatsia za prisazhdane na obrazovatelната i nauchna stepen „doctor“ (kompyutaren nabor).
- Димчева 2001: *Димчева, Н.* Документалното наследство на акад. Петър Динеков. – В: В памет на Петър Динеков. Традиция, приемственост, новаторство. Под ред. на Константин Косев и др. София: Кирило-Методиевски научен център, 40-43. (Dimcheva 2001: *Dimcheva, N.* Dokumentalното nasledstvo na akad. Petar Dinekov. –

- In: V pamet na Petar Dinekov. Traditsia, priemstvenost, novatorstvo. Pod red. na Konstantin Kosev i dr. Sofia: Kirilo-Methodievski nauchen tsentar, 40-43). ISBN: 954-9787-03-6.
- Динеков 2015: *Динеков, П.* Дневници. 1933-1992. Т. 1 (1933-1937; 1958-1966). Състав. Ас. Георгиев. Под ред. на Б. Христова. София: Национална библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ (Dinekov 2015: *Dinekov, P.* Dnevniksi. 1933-1992. Т. 1 (1933-1937; 1958-1966). Sast. As. Georgiev. Pod red. na B. Hristova. Sofia: Natsionalna biblioteka „Sv.sv. Kiril i Metodiy“) ISBN: 978-954-523-149-0.
- Дойнов 2010: *Дойнов, Д.* Раздяла с Динеков. – В: Спомени и размисли за Петър Динеков. Под ред. на Стоянка Бояджиева, Лиляна Грашева и др. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 267-279. (Doynov 2010: *Doynov, D.* Razdyala s Dinekov. – In: Spomeni i razmisli za Petar Dinekov. Pod red. na Stoyanka Boyadzhieva, Lilyana Grasheva i dr. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 267-279. ISBN: 987-954-322-405-0
- Личната библиотека 1998: *Личната библиотека на акад. Петър Динеков Каталог.* Т. 1: Книги с дарствени надписи. Пловдив: Народна библиотека „Иван Вазов“. (Lichnata biblioteka 1998: *Lichnata biblioteka na akad. Petae Dinekov. Katalog.* Т. 1: Knigi s darstveni nadpisi. Plovdiv: Narodna biblioteka „Ivan Vazov“).
- Янакиева, Колева 2001: *Янакиева, Т., Р. Колева.* Книги с дарствени надписи в Личната библиотека на академик Петър Динеков. – В: В памет на Петър Динеков. Традиция, приемственост, новаторство. Под ред. на Константин Косев и др. София: Кирило-Методиевски научен център, 44-48 (Yanakeva, Koleva 2001: *Yanakeva, Koleva.* Knigi s darstveni nadpisi v Lichnata biblioteka na akad. Petar Dinekov. – In: V pamet na Petar Dinekov. Traditsiya, priemstvenost, novatorstvo. Pod red. na Konstantin Kosev i dr. Sofia: Kirilo-Methodievski nauchen tsentar, 44-48). ISBN: 954-9787-03-6.